

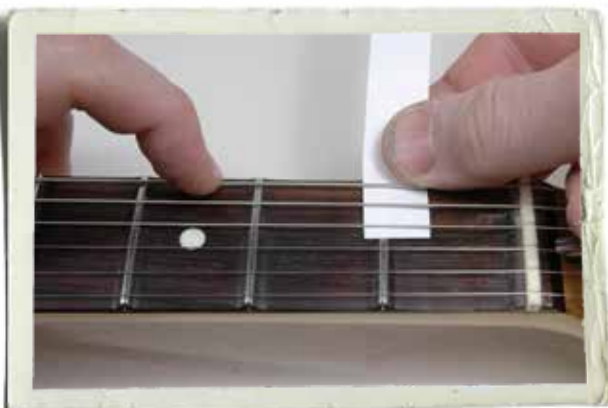
Sadelbyte

TEXT & FOTO: JIM LUNDBERG

DET MESTA GÅR LÄTT att justera på en gitarr. Men när man kommer till sadeln så finns det inga justerskruvar att vrida på. Där handlar det mer om handfasta saker som att fila eller shimsa. Stränghöjden på en eller flera strängar kanske är för låg (rassel), eller så är den för hög vilket kan ge en trögspelad gitarr. Är höjden riktigt stor så blir

Man kan mäta stränghöjden vid första band. Har du inga bladmått kan överblivna strängstumpar och en tejpbit fungera utmärkt som mått. Dessutom kan du använda dem när du rensar bilens spolarmunstycken.

Man kan också trycka ner strängen vid tredje band. Då ska ett papper (0,10 mm) kunna dras mellan strängen och första bandet.

Sadelfilar är dyra – särskilt om man bara ska använda dem en gång. Leta upp en plåtremsa med rätt tjocklek och hugg ett gäng hack i kanten med en morakniv så har du en sadelfil. Sågblad går att slipa ner till smalare mått.

Rasslar det från öppna strängar? Eller är gitarren ovanligt trögspelad? Välkommen in i sadelkammaren!

tonerna falska eftersom strängen spänns så mycket när den trycks ner. Det kan även vara så att man vill byta sin sadel mot en med andra egenskaper, typ mässing- eller grafit-sadel. Men innan man sätter igång ska man se till att gitarren är justerad i övrigt (dragstång, stallhöjd och halsvinkel) så man inte försöker kompensera ett fel genom att justera ett annat.

Men vad är då rätt stränghöjd vid sadeln och hur mäter man? Ett sätt är att mäta avståndet mellan första bandet och strängen där kan det vara cirka 0,40-0,50 mm vid E6:an fallande till hälften (0,20-0,25 mm) vid E1:an. Ett annat sätt är att trycka ner strängen vid tredje bandet och sedan kolla hur högt den ligger över första bandet. Här ska det vara ett litet gap – testa med en remsa från ett kopieringspapper (ca 0,10 mm) mellan sträng och band. Remsan ska nått och jämnt gå fri när man trycker ner strängen. Ett tredje sätt är att trycka ner strängen vid första bandet och mäta gapet vid andra bandet. Detta mått kan man sedan använda vid första bandet med öppen sträng. Men alla dessa mått är bara grundinställningar. Beroende på strängtjocklek, spelstil och greppbrädans radie kan höjden variera en del. Se till att strängarna är stämda och gärna använda innan du gör dessa mätningar.

Vi börjar med det lätta scenariot där stränghöjden är för hög. Man filar då skåran för strängen något djupare. Men var hittar man så smala filar? De finns sadelfilar att köpa, men de kostar en del – räkna med en tusenlapp för en sats. När jag gjorde min första mässingsadel hade jag några nålfilar som bara fungerade för spåren för de spunna strängarna. Lösningen blev tunna plåtremsor, bland annat från en gammal transformator, när de smala spåren gjordes. Med en morakniv huggar man ett antal hack i plåtkanten och vips så har man en fil. Man måste dock putsa sidorna på plåten, annars blir skåran bredare än plåtens tjocklek. Ett fintandat bågfilmsblad funderar till D-strängen (ca 0,7 mm) om man slipar ner skränkningen på sidorna. Tänk på att kontrollmäta ofta och inte fila för djupt. Om du gör det så blir det merarbete – vi tar det senare.

Stäm upp strängen och knäpp hårdare på den än du brukar tills du hör en antydning till rassel – då är det dags att sluta. Det är viktigt att du lutar filen ner mot den stämskruv där strängen ska sitta så att strängen vilar i botten av spåret mot greppbrädans sida av sadeln. Om strängen skulle vila mot andra sidan av spåret, alltså mot stämskruvarna, kan gitarrens intonation påverkas eftersom den svängande delen av strängen förlängts.

Nästa scenario är att stränghöjden är för låg. Antingen höjer man då sadeln med ett shim (klipp plåtremsor ur en öl- eller konservburk) eller så byter man ut den till en ny. I bägge fallen måste dock den gamla sadeln lossas. Här får man vara försiktig och är man osäker åker man istället till sin lokala gitarrverkstad.

Sadeln är limmad i sitt spår och ofta inlackerad. Räkna med att den kan gå sönder så ha en i reserv. På Gibsongitarrer sitter sadeln hyfsat grunt medan den på en Fender sitter nedsänkt i ett spår. Det första man gör är att skära runt hela sadeln i skarven mellan sadel och greppbräda med ett rakblad så att man bryter alla lim- och lackytor. Då minskar risken för att flisor av trä och lack ska följa med när sadeln lossnar. På gitarrer av Gibsontyp räcker det oftast med att ge sadeln en lätt smäll från greppbrädan räknat så släpper limmet. På Fendervarianten får man då knacka lätt från båda hållen och hoppas att det räcker – tänk på att träet kan brista på stämskruvsidan. Skulle nu sadeln vägra att lossna så får den offras – hellre det än att skada greppbrädan. Man klyver då sadeln på längden med en såg och knackar loss de två halvorna.

Sadelspåret rensas från limrester med en fil. Det är viktigt att sadeln ligger i bra kontakt med halsen – det är ju här en stor del av strängens vibrationer överförs till gitarren. Passa på att slipa av sadelns längd redan nu om den är bredare än halsen. Markera sedan de nya spåren med den gamla sadeln som mall. Limma inte fast sadeln överdrivet. Den kanske måste bort igen i framtiden. Sedan är det bara att börja fila strängspåren enligt ovan. Avslutningsvis får man ofta slipa ner totalhöjden på sadeln. Om du har problem med att gitarren inte håller stämningen kan det bero på att strängarna fastnar i sina spår i sadeln. Man kan då höra hur det knäpper vid sadeln när man bänder en sträng. Det klassiska tricket är att gnida en blyertspenna mot ett sandpapper och hålla pulvret i botten av spåren. Bättre är ren grafit som man kan köpa i pulverform hos exempelvis pappershandlare. ■

Luta filen ner mot stämskruvarna så strängen vilar i den sida av spåret som är närmast greppbrädan. Se till att spåret blir aningen bredare än strängen. Fila inte för djupt!

Bryt lim- och lacktytor genom att skära runt hela sadeln så minskar risken för att det följer med trä- och lackflisor när sadeln lossas. Om så sker kan de limmas tillbaka med superlim.

Knacka försiktigt både mot och från greppbrädan. Använd en plåt eller träbit som sprider ut kraften över hela sadeln. Några slag på sadelns ovansida kan också hjälpa till.

En liten skruvmejsel kilas försiktigt in under sadeln. Räkna med att sadeln spricker vid närmsta spåret.

Offra hellre sadeln än greppbrädan! Klyv sadeln med en såg och knacka bort halvorna om den inte vill lossna. Såga inte ner i greppbrädan. Dessa små sågblad är förövrigt bra när man filar skårorna för E, H och G-strängarna efter nerslipning på bredden.

Vissa sadlar är bågformade. Det är bra om sadeln ligger mot botten av spåret efter hela sin längd. Slipa den till rätt radie med greppbrädan som underlag.

Använd den gamla sadeln som mall när skårorna i den nya sadeln ska märkas upp.

Toklimma inte! Någon gång kanske sadeln ska bort igen. Ta några droppar i botten av spåret med ett enklare lim, typ trälim eller klassiska Karlssons.